

Дерді Е. Т.,

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ*

СВОЄРІДНІСТЬ МОВИ ПАТЕНТІВ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ

Опис особливостей передачі англомовної патентної літератури засобами української мови становить мету даної статті. Саме переклад дачі уможливають ознайомлення з винаходами провідних країн, шляхом перекладу патентів на їх видачу. Переклад патентів не тільки забезпечує вітчизняних винахідників інформацією про відкриття в інших державах і тим самим робить їх доступними для численних спеціалістів, але й полегшує проведення наукової експертизи патентним відомством України.

Ключові слова: патент, переклад, науково-технічна література, новітній інформації.

The article deals with the translation peculiarities of English patent texts by means of Ukrainian language. The translators make possible to get information on the progressive inventions of English-speaking countries by means of patent translation. The translation of patent literature provides national scientists with info on other countries inventions due to which makes them useful to numerous specialists and eases scientific expertise by the Ukrainian Patent Department.

Key words: patent, translation, sci-tech literature, informant.

Винахідництво – найдавніше заняття людини. Сьогодні, коли розвиток науки, техніки та технологій все більше набирає обертів, тема перекладу патентів є надзвичайно актуальною. Адже тепер, коли виснажуються природні ресурси, людству як ніколи потрібні прогресивні винаходи. Саме тому відбувається інтенсифікація розробки інженерних об'єктів та виробництва, створюються принципово нові технічні системи, підвищуються вимоги до них.

Безсумнівно, передовими державами світу в галузі науки і техніки є Великобританія й Сполучені Штати Америки. Саме там щорічно робляться сотні відкриттів, які пізніше знаходять застосування практично у всіх розвинутих країнах земної кулі, зокрема й в Україні. Ось чому найчастіше перекладаються патенти саме цих держав. Українським вченим та винахідникам необхідно володіти глибокими знаннями в області науки та техніки, слідкувати за патентною літературою, знати, які винаходи вже існують у світі, для того щоб, з одного боку, застосовувати їх на території нашої держави, шляхом купівлі ліцензії на винахід та удосконалювати їх, а з іншого боку, щоб не витратити часу на розробку аналогічного технічного рішення.

Саме тут на допомогу приходять перекладачі, які уможливають ознайомлення з винаходами провідних країн, шляхом перекладу патентів на їх видачу [1, с. 23]. Адже переклад патентів не тільки забезпечує вітчизняних винахідників інформацією про відкриття в інших державах і тим самим робить їх доступними для численних спеціалістів, але й полегшує проведення наукової експертизи патентним відомством України. Незначна помилка перекладача може серйозно вплинути на зміст патенту і змінити об'єм правової охорони останнього. Хоча тут не зовсім можна говорити про переклад патенту в загальноприйнятому сенсі – швидше про процедуру формування нового тексту, за специфічними законами дискурсу в новому мовному середовищі [2, с. 12; 3, с. 43]. Такий текст на мові перекладу повинен володіти в плані змісту всією повнотою науково-технічної інформації, при цьому в його смислову структуру входять елементи, характерні для юридичного документу. Патент є не тільки технічним, але і юридичним документом, і своєрідність його мови полягає в органічному поєднанні науково-технічного стилю і стилю офіційно-канцелярського, а також в канонічній формі опису патентів всіх видів. Виклад матеріалу в патенті відрізняється більшою суворістю, ніж, наприклад, виклад матеріалу в технічній статті або книзі [6, с. 76].

Опис особливостей передачі англomовної патентної літератури засобами української мови становить *мету* даної статті, що досягається шляхом вирішення таких *завдань*: дослідити структурні особливості тексту патенту (зокрема, виклад цілей винаходу і критику прототипу, детальний опис винаходу, пункти формули винаходу); виявити та описати вирази, що використовуються; запропонувати можливі варіанти перекладу англomовних структурних частин, виразів, займенників в патентах засобами української мови.

США в технічному відношенні є провідною країною в світі, у зв'язку з чим саме патенти США перекладаються частіше за все. Патент США складається з трьох основних частин: 1) виклад цілей винаходу і критика прототипу; 2) детальний опис винаходів; 3) пункти формули винаходу [6, с. 77]. Переклад патенту доцільно починати з другої частини, з детального опису винаходу, оскільки тут викладається його суть, без розуміння якої важко перекласти заголовок патенту і його текст. В першому абзаці зазвичай міститься вказівка на область, до якої відноситься винахід, і називається об'єкт винаходу: *The present invention relates to a speedometer cable and particularly to such cables and their fittings for use in automobiles. Справжній винахід відноситься до гнучкого валу спідометра і особливо до таких гнучких валів, що використовуються в автомобілях* [8, с. 10].

Потім викладаються недоліки існуючих констукцій (критика прототипу): *The main disadvantage of known machines for making flexible shafts is that each layer of wire has to be twisted separately on a core...* Основним

недоліком відомих верстатів для навивки гнучких валів є те, що кожен шар дроту навивається окремо на сердечник [8, с. 106].

Далі встановлюються цілі винаходу, досягнення яких дозволяє усунути вказані недоліки: *It is accordingly an object of my invention to provide an improved pipe-cleaning device which will be employed to scour the inner walls of both straight and curved sections of pipe. Зважаючи на це метою мого винаходу є створення вдосконаленого пристрою для очищення трубок, який може бути використаний для очищення внутрішніх стінок прямих і зігнутих ділянок трубки.*

Потім йде опис малюнків, що додаються до патенту: *Fig. 1 is a general elevational view, partly in section, of a flexible tubing structure constructed in accordance with and embodying the principles of my invention. На мал. 1 представлена загальна вертикальна проекція гнучкого рукава, виконаного частково в розрізі у відповідності з основними положеннями справжнього винаходу [8, с. 108].*

В тій частині патенту, яка містить детальний опис винаходу, і в тексті з описом малюнків використовуються складні речення з кількома зворотами. Наприклад: *// is thus to be noted that the spring 5 will be retained in the hole of the boss 6 of the head number 3 by means of the portion which is bent or formed at one of its ends as indicated at 8 to lock the spring 5, the portion 4 forming a further driving means between the flatted portion 7 on the shaft 2 and the head member 3, and at the same time permitting the major portion of the torsional load on the shaft 2 to be taken by the flatted portion 7 in engagement with the flatted portion of the hole 1.* Таким чином, слід зазначити, що пружина 5 утримуватиметься в отворі виступу 6 головки 3 за допомогою частини 4 виступу, яка виконана на одному з його кінців, як це показано в точці 8, для фіксації пружини 5; частина 4 виступу призначена також для передачі енергії від сплюснутої ділянки 7 на валу 2 до головки 3, і в той же час ця частина виступу дозволяє сплюснутій ділянці 7 прийняти основну частину навантаження, що скручує вал 2 при взаємодії зі сплюснутою частиною отвору 1 [5, с. 178].

Безпосередньо перед пронумерованими пунктами формули винаходу часто використовуються такі фрази, як: *Having thus described my invention what I claim is... Описавши мій винахід, я заявляю... The invention is hereby claimed as following. Цим я заявляю про свій винахід наступне.*

Слід зазначити, що лише цей останній випадок відповідає правилам вживання артикля, викладених в підручниках нормативної граматики англійської мови.

Вживання займенників в патентах, безсумнівно, є частиною офіційного стилю. Ось декілька прикладів:

1. Займенники типу *thereof, therewith, thereafter, thereto* і др.: *Fig. 1 is a general plan view of an apparatus for forming mechanical transmission*

cables, embodying the principles of the invention and adapted to carry out the methods thereof. На мал. 1 зображена загальна горизонтальна проєкція установки, що навіває гнучкі приводні вали, в яких втілені основні ідеї справжнього винаходу, і за допомогою яких можна здійснювати пов'язані з ними методи роботи; *Fig. 1 is a side view, on a large scale, showing a short section of covered rubber thread with the covering partly unwound therefrom.* На мал. 1 зображена у великому масштабі бічна проєкція, на якій показана невеликої ділянки гумової нитки з покриттям, причому покриття частково зняте з неї [6, с. 209].

2. Займенники типу *hereto, heretofore, hereinafter...* in conjunction with the accompanying drawings, and more specifically defined in the claims appended hereto... . разом з малюнками і кресленнями, детальніше описаними в пунктах формули винаходу, які тут додаються;

3. Займенники типу *whereof wherebetween, whereas* і др.: *The supply reel 98 is adapted to supply a wire 105 to the winding of forming station, whereas the supply 99 is adapted similarly to supply a wire 106.* Котушка 98 може подавати дрим 105 до навивочної головки, тоді як котушка 99 таким же чином може подавати дрим 106 [6, с. 210].

Мова науково-технічної літератури (а патент – один з жанрів цієї літератури) є однією з форм функціонування літературної мови. Мова патенту поєднує в собі риси мови технічної літератури і мови юридичних документів; цим пояснюється той факт, що в текстах патентів часто зустрічаються штампи, канцеляризми, архаїзми, які не схильні до змін. Оскільки необхідно добиватися ясності викладу і розуміння змісту, адекватного сприйняття інформації, закладеної в тексті, то описи (особливо в британських патентах) об'ємні, багатослівні.

Не можна говорити про переклад патенту в загальноприйнятому сенсі – швидше про процедуру формування нового тексту, за специфічними законами дискурсу в новому мовному середовищі. Такий текст на мові перекладу повинен володіти в плані змісту всією повнотою науково-технічної інформації, при цьому в його смислову структуру входять елементи, характерні для юридичного документу. Цікаво, що юридичною силою володіє лише патент, оформлений на мові країни патентування [7, с. 132].

Переклад вже виданого патенту повністю втрачає цю силу. Текст патентного опису, “перенесений” в іншомовне середовище, якщо і є документом, то лише в широкому сенсі, тобто *носієм* науково-технічної інформації, призначеної для передачі в часі і просторі і співпадає за функцією з такими жанрами як стаття чи доповідь. Отже, ми маємо справу з нетиповим для патентної практики явищем – зміною функціонального стилю при перекладі. Така специфіка патентного тексту вимагає особливого підходу при навчанні перекладачів. Крім того, при перекладі

патентів важливе не тільки хороше знання мови, наочна спеціалізація, але і екстралінгвістичні знання, пов’язані з патентним законодавством, знанням правил оформлення патентних документів.

Таким чином, ми можемо зробити такі висновки:

1. Патент США складається з трьох основних частин: 1) виклад цілей винаходу і критика прототипу; 2) детальний опис винаходів; 3) пункти формули винаходу. Переклад патенту доцільно починати з детального опису винаходу, оскільки тут викладається його суть, без розуміння якої важко перекласти заголовок патенту і його текст;

2. Вживання займенників в патентах є частиною офіційного стилю (*thereof, therewith, thereafter, thereto, hereto, heretofore, hereinafter, whereof, wherebetween, whereas* тощо).

3. Переклад вже виданого патенту повністю втрачає силу. Текст патентного опису, “перенесений” в іншомовне середовище є лише носієм науково-технічної інформації, призначеної для передачі в часі і просторі і співпадає за функцією з такими жанрами як стаття чи доповідь. Ми маємо справу з нетиповим для патентної практики явищем – зміною функціонального стилю при перекладі. Така специфіка патентного тексту вимагає особливого підходу при навчанні перекладачів.

Література:

1. Борисова Л. И. Лексические проблемы научно-технического перевода: Дис...док. филол. наук. – М., 1995. – 47 с.
2. Ванников Ю. В. Виды научно-технических переводов: общая характеристика, функции, требование к выполнению. – М.: ВЦП, 1988. – 72 с.
3. Ванников Ю. В., Кудряшова Л. М., Марчук Ю. Н., Тихомиров Б. Д., Убин И. И. Научно-технический перевод. – М.: Наука, 1987. – 144 с.
4. Климзо Б. Н. Ремесло технического переводчика. Об англ. языке, переводе и переводчиках научно-технической литературы. – М.: <<Р. Валент >>, 2003. – 288 с.
5. Смирнов И. П. Основы научно-технического перевода. Вопросы теории. – М.: ВЦП, 1989. – 128 с.
6. Стрелковский И. М., Латышев Л. К. Научно-технический перевод: Пособие для учителей нем. яз. – М.: Просвещение, 1980. – 175 с.
7. Судовцев В. А. Научно-техническая информация и перевод. Пособие по англ. языку: Учеб. пособие. – М.: Высшая школа, 1989. – 232 с.
8. Ball, Max W. “Fundamentals of Petroleum”, 3-d edition, 1999. – 186p.
9. Doing Business in the Russian Oil Patch: Now or Never // Oil & Gas Eurasia. – 2007 / <http://oilandgaseurasia.ru/doing.html>